

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ З МЕТОЮ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

І. Алексєєв, Р. Желізняк

Національний університет “Львівська політехніка”

79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12

e-mail: ihor.v.aliexsieiev@lpnu.ua, roman.y.zhelizniak@lpnu.ua

Розглянуто проблеми фінансової стійкості страхових компаній. Визначено основні напрями зміцнення фінансової стійкості страхових організацій шляхом оптимізації грошових потоків. Визначено особливості формування грошових потоків страхових компаній та значення грошових потоків у їх фінансовій стійкості. Обґрунтовано вибір заходів з оптимізації грошових потоків на основі проведеного аналізу фінансово-господарської діяльності НАСК “Оранта”.

Ключові слова: грошовий потік, збалансованість грошового потоку, ліквідність грошового потоку, страхові компанії, фінансова стійкість.

Нині ринок страхових послуг України демонструє появу проблем у певних секторах та скорочення темпів приросту страхових премій. Зростає і збитковість страхових компаній, що відповідно призводить до зниження рентабельності власних коштів та збільшує витрати [1]. Все це є причинами зменшення прибутковості страхового бізнесу. Для того, щоб зберегти стан страхових організацій на ринку, слід звернути увагу на ліквідність грошового потоку. У процесі діяльності важливо оптимізувати грошовий потік і відповідно змінити методи фінансового управління страховим підприємством. Від ефективності управління грошовими потоками залежить фінансова стійкість страхової організації, а через незбалансованість грошових коштів можуть виникати додаткові зобов'язання, що призводять до нестійкості фінансів страховика.

Поняття фінансової стійкості можна розглядати комплексно, а можна аналізувати в залежності від особливостей структури фінансів організації. Для визначення фінансової стійкості застосовуються різні підходи, які можуть бути придатними тільки для окремих галузей або навіть тільки для конкретних організацій. Зокрема, критеріями фінансової стійкості для страхових компаній є достатність власного капіталу, збалансованість страхового портфелю, використання дієвих методів формування страхових резервів, використання оптимальної

інвестиційної політики та збереження високого рівня платоспроможності [2]. Разом з тим, багато вчених [3-5] до основних критеріїв фінансової стійкості страховика долучають необхідність бюджетування, постійного фінансового моніторингу та забезпечення мобільності страхової компанії.

Найбільш повним визначенням фінансового стану страхової компанії з позицій нашого дослідження є визначення професора Н. В. Ткаченко, яка зазначає, що фінансова стійкість страхової компанії визначається збалансованими вхідними та вихідними грошовими потоками, при яких страховик має можливість у повному обсязі та своєчасно погашати внутрішні та зовнішні зобов'язання та забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до оптимального рівня, а також адаптуватися до постійно змінюваних ринкових умов та використовувати нові економічні обставини для зростання власної прибутковості у даний час і в довгостроковій перспективі [6]. Таким чином, ефективне управління грошовими потоками та їх оптимізація має важливе значення для забезпечення фінансової стійкості страховика.

Теоретико-прикладні основи визначення фінансової стійкості на підприємствах різних галузей економіки є широко досліджуваними у наукових колах. Н. М. Сташкевич [2], М. М. Александрова [3], В. Д. Базилевич [4], Л. В. Шірінян [5], Н. В. Ткаченко [6], А. О. Бойко [7] більш глибоко розглядають питання фінансової стійкості у страхових організаціях. Більшість даних дослідників пропонують різні теоретичні напрями визначення та зміцнення фінансової стійкості. Аналіз результатів наукових публікацій показує, що основна суть фінансової стійкості полягає в оптимізації грошових потоків, які повинні бути збалансованими та гнучкими у відповідності до ринкових умов господарювання страховика. Разом з тим, питання оптимізації грошових потоків страхових компаній є також широко досліджуваним, однак вирішенню завдання щодо покращення фінансової стійкості страховика за рахунок оптимізації грошових потоків практично не приділяється увага.

Невирішеними залишаються теоретико-прикладні засади оптимізації грошових потоків з метою зміцнення фінансової стійкості страховиків. Саме тому метою даного дослідження є розроблення напрямів оптимізації грошових потоків, при реалізації яких відбудеться покращення фінансової стійкості страхової компанії.

Грошовими потоками страхової компанії є надходження та використання грошових коштів для здійснення операцій зі страхування та перестрахування від моменту підписання договорів до моменту виконання зобов'язань за страховими виплатами, а також для здійснення інвестицій та інших витрат, які забезпечують організування страхової діяльності, економічно стимулюють працівників та підвищують якість страхового продукту [7]. Враховуючи специфіку функціонування страхових компаній та, відповідно, формування грошових потоків, формуються і особливості управління грошовими потоками у страхових компаніях. О. Гаманкова визначає, що страховики мають двоїстий характер діяльності. Вони не тільки здійснюють безпосередньо страхові операції, тобто отримують страхові премії та здійснюють страхові виплати, але й доповнюють свою основну діяльність

інвестиційною та фінансовою, які можуть складати значну частку у загальній структурі грошових потоків. Зберігаючи грошові кошти у вигляді страхових резервів, страховики мають можливість здійснювати страховий захист власних клієнтів. При накопиченні вільних коштів, вони повинні вкладатися у фінансову чи інвестиційну діяльність [10, с. 95-96]. Зокрема, якщо підприємство вкладає кошти у фінансову діяльність, воно отримує додаткове джерело грошових надходжень, що у довгостроковому періоді зміцнює фінансову стійкість страховика. Однак, на жаль, дана модель використання грошових коштів є більш теоретичною, аніж практичною у сучасних ринкових умовах. Як згадувалося, сьогодні страхова діяльність характеризується недостатністю грошових коштів та наявністю фінансових проблем. Яскраво підтверджує зазначене звітність НАСК “Оранта” за останні 3 роки, яка демонструє, що окремі страхові організації відчувають недостатність коштів для фінансування поточних потреб (див. табл. 1).

Таблиця 1

Структура вхідних грошових потоків НАСК “Оранта”

Грошові потоки від:	Показник за рік, тис. грн.			Питома вага у підсумку, %		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Операційної діяльності	574630	634728	796303	99,2	94,2	95,2
Інвестиційної діяльності	4716	39158	39857	0,8	5,8	4,8
Фінансової діяльності	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Сума вхідних грошових потоків	579346	673886	836160	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено на основі фінансової звітності НАСК “Оранта” [1].

Відповідно до табл. 1. у 2018 році НАСК “Оранта” отримувала грошові надходження від операційної та інвестиційної діяльності, при цьому питома вага операційних грошових надходжень складала 95,2 % загального обсягу надходжень страхової компанії. Що стосується від’ємного грошового потоку, то він формується пропорційно грошовим надходженням. Зокрема, страхова компанія не здійснювала фінансової діяльності впродовж 2017-2018 років, а основні витрати були пов’язані із операційною діяльністю (див. табл. 2).

Перевищення грошових видатків над надходженнями стали причиною отримання від’ємного чистого грошового потоку, який у 2018 році склав – 27 214 тис. грн. Впродовж 2017-2018 рр. показник чистого грошового потоку зменшився на 33 485 тис. грн. Розбалансованість грошового потоку стала і причиною отримання збитку. Зокрема, прибуток до оподаткування у 2018 році склав – 10 888 тис. грн. (див. табл. 3). Розглянемо й інші показники діяльності НАСК “Оранта”.

Таблиця 2

Структура вихідних грошових потоків НАСК “Оранта”

Грошові потоки на:	Показник за рік, тис. грн.			Питома вага у підсумку, %		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Операційну діяльність	590610,0	642855,0	825625,0	96,7	96,3	95,6
Інвестиційну діяльність	20122,0	24760,0	37749,0	3,3	3,7	4,4
Фінансову діяльність	75,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Вихідні грошові потоки	610807,0	667615,0	863374,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено на основі фінансової звітності НАСК “Оранта” [1].

За даними аналізу діяльності НАСК “Оранта” (див. рис. 1) відбувається зменшення рівня власних коштів у структурі фінансових активів, що зумовлено зменшенням джерел формування фінансових ресурсів: зменшенням прибутку. Зазначені зміни, що відбулися у страховій компанії впродовж останніх трьох років стали причиною зменшення рівня фінансової стійкості страхової організації, а також зниження рівня покриття страхових резервів власним капіталом та рентабельності власного капіталу зокрема.

Таблиця 3

Показники діяльності НАСК “Оранта”

Показники	Показник за рік			Абсолютне відхилення показників, (+,-)	
	2016	2017	2018	2017 від 2016 рр.	2018 від 2017 рр.
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	52 488	13 793	-10 888	-38 695,0	-24 681,0
Рівень забезпеченості власним капіталом, %	40,6	37,0	29,2	-3,6	-7,8
Рівень покриття страхових резервів власним капіталом, %	81,2	68,7	47,4	-12,5	-21,3
Рентабельність власного капіталу, %	20,0	5,5	-4,8	-14,5	-10,3
Рівень витрат на ведення справ, %	48,0	47,5	51,0	-0,6	3,5
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	60 966	62 260	72064	1 294,0	9 804,0

Продовження таблиці 3

Дебіторська заборгованість, тис. грн.	18 771	29 888	31 194	11 117,0	1 306,0
Оборотність дебіторської заборгованості, кількість оборотів	24,6	17,2	21,5	-7,4	4,3
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності, тис. грн.	-15 406	14 398	2 108	29 804,0	-12 290,0
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку, відн. од.	0,95	1,01	0,97	0,1	0,0
Рентабельність фінансово-господарської діяльності, %	15,68	-1,69	-9,27	-17,4	-7,6

Джерело: складено на основі фінансової звітності НАСК “Оранта”[1].

У майбутньому для того, щоб змінити поточну ситуацію, слід прийняти заходи щодо збільшення власного капіталу та із скорочення зобов'язань страхової компанії.

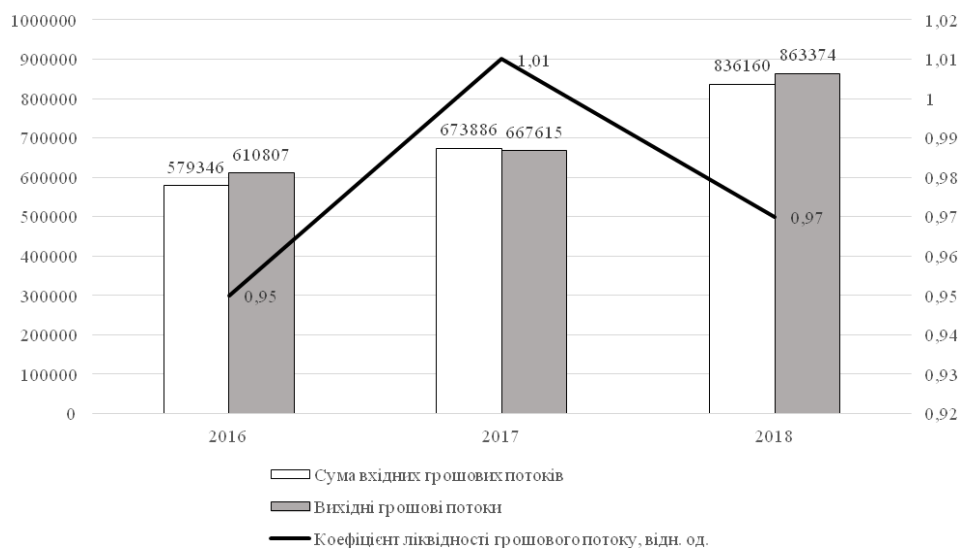

Рис. 1. Динаміка грошових потоків НАСК “Оранта” за 2016-2018 рр.

Джерело: побудовано на основі фінансової звітності НАСК “Оранта”[1].

Власний капітал може бути збільшений різними шляхами:

- 1) збільшенням статутного капіталу;
- 2) за рахунок випуску акцій;

3) за рахунок збільшення резервного капіталу відрахуваннями із прибутку.

Оскільки проведений аналіз показав суттєве скорочення розміру прибутку за досліджуваний період, слід в першу чергу здійснювати заходи щодо підвищення рівня показника прибутковості.

Варто зазначити, що зниження рівня прибутковості НАСК “Оранта” відбулося, в першу чергу, за рахунок збільшення витрат на організацію страхової діяльності. У цілому, дана проблема є характерною для всіх страхових підприємств, що функціонують на вітчизняному ринку. Ріст зазначених витрат відбувся як за рахунок збільшення поточних витрат, так і за рахунок витрат на придбання фінансових інвестицій. Компанія витратила на придбання таких видів активів 32,4 млн грн, для порівняння, у 2017 році на придбання активів було витрачено 15,9 млн грн. Непропорційно стрімко зросли й інші витрати на операційну діяльність до рівня 147,3 млн грн. У порівнянні із показником за попередній рік, витрати зросли на 34,6 млн грн. Ці всі ненормовані витрати стали причиною того, що підприємство отримало у 2018 році 10,8 млн грн збитку. Оптимізація цих витрат допоможе підприємству збільшити прибуток, і, як наслідок, власний капітал підприємства, що сприятиме фінансовому зміцненню.

Зростання кредиторської заборгованості відбулося також за рахунок зменшення прибутковості страховика, що підтверджується і зменшенням грошових потоків. Зокрема, залишок грошових коштів на кінець 2018 року склав 22,4 млн грн, у той час, коли на початок року він становив 50 млн грн. При цьому виявлено і зростання дебіторської заборгованості, що зумовило збільшення періоду погашення кредиторської заборгованості.

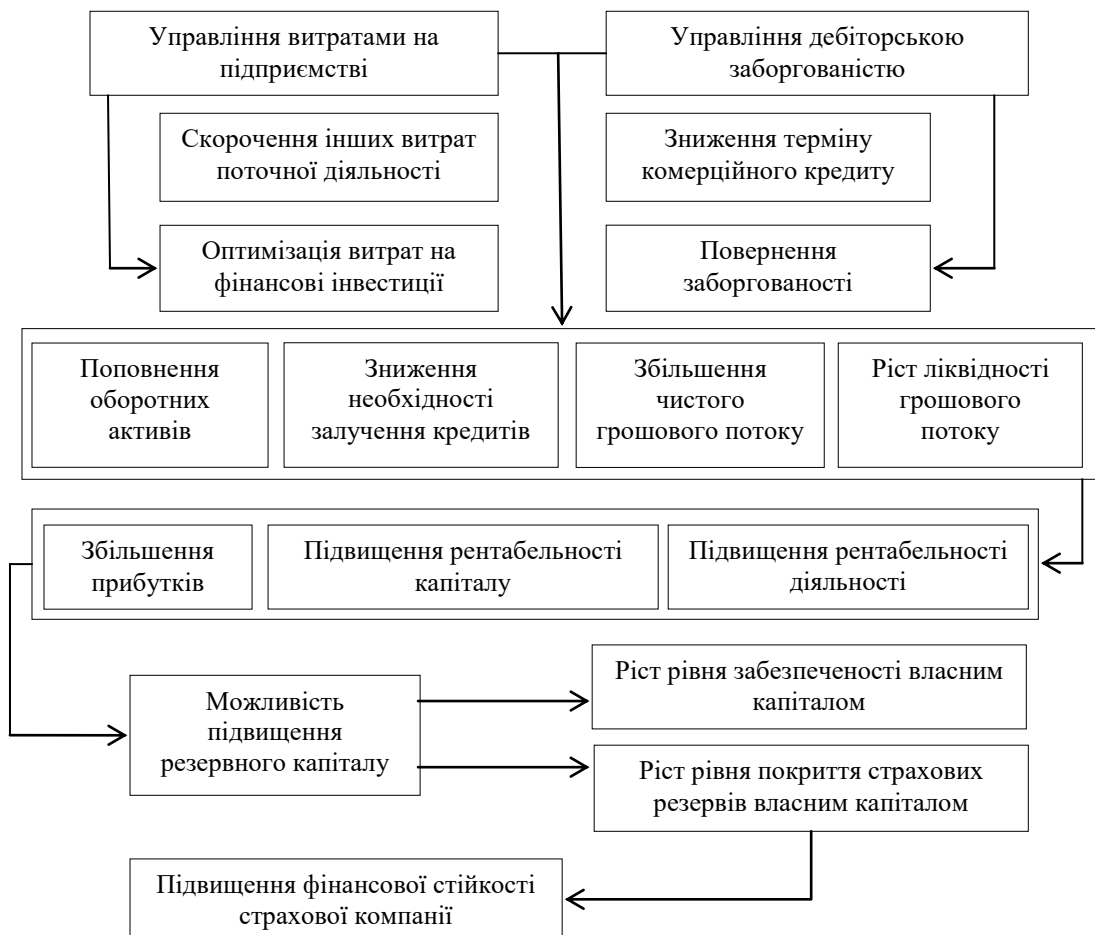
У цілому ж, дебіторська заборгованість повинна стати однією із цілей управління грошовими потоками. Необхідно працювати над скороченням терміну її погашення, а також прискоренням оборотності. Зазначимо, що показник оборотності дебіторської заборгованості покращився на фоні збільшення чистих страхових премій.

За результатами дослідження, показник ліквідності грошового потоку НАСК “Оранта” складає 0,97. Значення показника ліквідності грошового потоку (співвідношення вхідного та вихідного грошових потоків) свідчить про скорочення залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку, що зумовлює погіршення платоспроможності досліджуваного підприємства. Позитивний вплив на даний показник матиме скорочення організаційних витрат, оптимізація страхових виплат на основі пропозиції нових, ближчих до потреб ринку продуктів, розвиток крос-продаж. Показником, що відображає необхідність проведення зазначених заходів є також рентабельність фінансово-господарської діяльності.

Отже, подамо схему можливих напрямів оптимізації грошових потоків та зміцнення фінансової стійкості страхової компанії (ри. 2).

Управління грошовими потоками інвестиційної діяльності і подальша їх оптимізація повинні бути націлені на перегляд напрямів вкладання ресурсів з метою вибору більш дохідних інвестицій, а також на зменшення витрат коштів. Якщо у поточних умовах немає можливості підвищити дохідність інвестиційних вкладень, то

зменшення витрат повинно збільшити рівень чистого грошового потоку страхової компанії. При реалізації рекомендованих заходів НАСК “Оранта” залучить ресурси для оновлення обігового капіталу та знизить необхідність у кредитних ресурсах.

Рис. 2. Напрями оптимізації грошових потоків з метою підвищення фінансової стійкості НАСК “Оранта”

Це в результаті збільшить чистий грошовий потік та підвищить його ліквідність, що призведе до зростання прибутку страховика. Зростання прибутку, у свою чергу, призведе до зростання платоспроможності та рентабельності власного капіталу та рентабельності фінансово-господарської діяльності компанії. При збільшенні прибутку та прибутковості покращиться можливість здійснення додаткових відрахувань до резервного капіталу, тобто відбудеться збільшення вартості власного

капіталу без додаткового випуску акцій. Виконання запропонованих заходів дозволить НАСК “Оранта” стати фінансово-стійкою компанією.

Проблема фінансової стійкості сьогодні стала гострою для більшості вітчизняних страхових компаній. Основною причиною виникнення цієї проблеми є розбалансованість грошового потоку, що потребує необхідної оптимізації. Компанії генерують недостатньо коштів від операційної діяльності для забезпечення страхових виплат та формування страхових резервів, а вивільнені грошові потоки використовуються нерационально. Прикладом такого фінансового стану є страхова компанія “Оранта”, яка за останні два роки стрімко погіршила результати фінансової діяльності. Впродовж останніх років в НАСК “Оранта” спостерігається низка негативних тенденцій, які здійснюють вплив на платоспроможність та фінансову стійкість страховика. Для вирішення проблеми, у першу чергу, слід звернути увагу на показники, що характеризують власний капітал страхового підприємства. Потрібно здійснювати заходи зі збільшення рівня власного капіталу за рахунок зростання прибутку. Основними напрямками зростання прибутку є скорочення витрат на організування фінансової діяльності, а також прискорення вивільнення коштів дебіторської заборгованості.

Список використаної літератури

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovohogynku-Ukrainy.html>.
2. Сташкевич Н. М. Проблеми забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / Н. М. Сташкевич // Science journal “Economics and Finance”. Taunton, MA, United States of America: Aspekt Publishing. 2017. – С. 257-260.
3. Александрова М. М. Страхування: навч. - метод. посібник / М. М. Александрова. – К.: ЦУЛ. 2002. – 208 с.
4. Базилевич В. Д. Страхова справа: підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К.: Т-во “Знання” КОО. – 2002. – 203 с.
5. Шірінян Л. В. Фінансова стійкість страхових компаній та шляхи її забезпечення : автореф. дис... канд. екон. наук / Л. В. Шірінян; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2007. – 20 с.
6. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – № 6. – 2009. – С. 104-121.
7. Бойко А. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії / А. Бойко // Економічні науки. – №7(25). – 2010. – С.1-14.
8. Страхование: учеб. / под ред. Л. А. Орланюк-Малицкой, С. Ю. Яновой. – М.: ЮРАЙТ, 2011. – 828 с.
9. Смородина Е. А. Управление денежными потоками страховой организации с целью обеспечения финансовой устойчивости / Е. А. Смородина // Устойчивое развитие российских регионов: экономическая политика в условиях внешних и внутренних

шочков : сборник материалов XII международной научно-практической конференции, г. Екатеринбург, 17-18 апреля 2015 г.: [УрФУ], 2015. – С. 381-388.

10. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.

References

1. Informacija pro stan i rozvytok strahovogo rynku Ukrainy: Nacionalna komisija, shho zdijnsnuje reguljuvannja u sferi rynkiv finansovyh poslug [Information on the state and development of the Ukrainian insurance market: National Commission for the Regulation of Financial Services Markets]. *nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html*. Retrieved from: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html> [in Ukrainian].
2. Stashkevych, N. M. (2017) Problemy zabezpechennja finansovoi stijkosti strahovoi kompanii [Problems of ensuring the financial stability of an insurance company]. *Economics and Finance - Economics and Finance*. (pp. 257-260). Taunton, MA, United States of Amerika: Aspekt Publishing [in Ukrainian].
3. Aleksandrova, M. M. (2002). *Strahuvannja [Insurance]*. Kyiv: CUL [in Ukrainian].
4. Bazylevych V.D., & Bazylevych, K.S. (2002). *Strahova sprava [Insurance business]*. Kyiv: Znannja [in Ukrainian].
5. Shirinjan, L. V. (2007). Finansova stijkist strahovyh kompanij ta shljahy ii zabezpechennja [Financial stability of insurance companies and ways of providing it]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Hark. nac. un-t im. V.N. Karazina [in Ukrainian].
6. Tkachenko, N. V. (2009). Finansova stijkist strahovyh kompanij: teoretychni pidhody [Financial stability of insurance companies: theoretical approaches]. *Finansy Ukrai'ny – Finance of Ukraine*, 6, 104-121 [in Ukrainian].
7. Bojko, A. O. (2010). Teoretychni osnovy ta praktychnyj dosvid zabezpechennja finansovoi stijkosti strahovoi kompanii [Theoretical foundations and practical experience of ensuring the financial stability of an insurance company]. *Ekonomichni nauky – Economic sciences* 7 (25), 1-14 [in Ukrainian].
8. Orlanjuk-Malickoj, L. A., & Janovoj, S.Ju. (Ed.). (2011). *Strahovanie [Insurance]*. Moscow: JuRAJT [in Russian].
9. Smorodina, E. A. (2015). Upravlenie denezhnymi potokami strahovoj organizacii s celju obespechenija finansovoj ustojchivosti [Management of cash flows of an insurance company in order to ensure financial stability]. Proceedings from: *XII International scientific and practical Conference: "Ustojchivoje razvitie rossijskih regionov: jekonomicheskaja politika v uslovijah vneshnih i vnutrennih shokov" – Sustainable development of the Russian regions: economic policy in the face of external and internal shocks*. (pp. 381-388). Ekaterinburg [in Russian].
10. Gamankova, O. O. (2009). *Rynek strahovyh poslug Ukrainy: teorija, metodologija, praktyka [Ukrainian Insurance Market: Theory, Methodology, Practice]*. K.: KNEU [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 25.10.2019

Прийнята до друку 13.11.2019

OPTIMIZATION OF CASH FLOW TO INCREASING THE FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE COMPANIES

I. Aliksieiev, R. Zhelizniak

Lviv Polytechnic National University
79013, Lviv, Stepan Bandera Street, 12
e-mail: ihor.v.aliksieiev@lpnu.ua, roman.y.zhelizniak@lpnu.ua

Currently, the Ukrainian insurance market demonstrates the emergence of problems in certain sectors and a reduction in the growth rate of insurance premiums. Losses of insurance companies also increase, which in turn leads to lower profitability of own funds and increases costs. All these are the reasons for the decrease in profitability of the insurance business. In order to maintain the status of insurance companies in the market, one should pay attention to the cash flow.

In the process of operations it is important to optimize the cash flow and change the financial management methods of the insurance company accordingly. The financial stability of an insurance organization depends on the effectiveness of cash flow management, and due to the imbalance of funds, additional liabilities may arise that lead to the instability of the insurer's finances.

The purpose of this study is to develop directions for optimizing cash flows, the implementation of which will improve the financial stability of the insurance company. The research shows the problems of financial stability of insurance companies. Having analyzed the scientific studies and publications, the general definition of financial stability was found. It is shown through the effective management of cash flow, especially through the optimization of output cash flow of insurance companies. The peculiarities of cash flows generated by insurance companies are determined, and the importance of cash flows for financial stability is shown.

The article justifies the choice of propositions that can improve cash flows based on analysis of financial activity of NSSC "Oranta".

Investigation of the financial activity of NSSC "Oranta" shows that there are problems with the company's finances that are associated with the increased commercial expenses and receivable accounts. The algorithm of cash flow optimization was developed and its influence on financial stability through the increasing of profitability was explained.

Having solved this problem, the insurance company can improve its capital structure, increase the profitability of the capital and its financial activity that will make company's finances more stable.

Key words: cash flow, cash flow balance, cash flow liquidity, insurance companies, financial stability.